

Bộ Giáo dục và Đào tạo
Trường Đại học Tổng hợp Hà Nội

Đề tài :

Khảo sát
từ mang yếu tố Hán Việt
trong sách văn hệ phổ thông
(12 năm)

Mã số : **B93 - 05 - 117**

Chủ đề tài : **Lê Anh Tuấn**

IIA - IIỘI
1995

Khảo sát
từ mang yếu tố Hán Việt
trong
sách văn phổ thông
(hệ 12 năm)

Số đăng ký: B93-05-117

Cán bộ phối hợp : **Đinh Trọng Thanh.**
Nguyễn Doãn Tuấn

TRUNG TÂM THÔNG TIN TƯ LIỆU
KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ ĐHQG HÀ

2859
KHO LƯU TRỮ
CÔNG TRÌNH NGHIÊN CỨU
21/10/196

Cách sử dụng bảng tra từ mang yếu tố Hán Việt.

Các từ được xếp theo vần chữ cái A, B, C...

Mỗi trang được phân ra theo thứ tự cột dọc:

- 1 - Từ mang yếu tố Hán Việt.
- 2 - Chữ Hán.
- 3 - Ký hiệu cg. : Từ đã được chú giải.
- 4 - Lớp lần đầu xuất hiện.
- 5 - Nghĩa của từ.

Sau dấu * là nghĩa gốc của từ có liên đới tới nghĩa văn cảnh. Dấu ; (chấm phẩy) phân cách các nghĩa phái sinh từ nghĩa gốc của từ.

Ví dụ :

ảnh hưởng : xuất hiện ở lớp 11 ; * nghĩa gốc ; bóng và tiếng vang ; liên quan với nhau (nghĩa phái sinh 1), cảm ứng lẫn nhau (nghĩa phái sinh 2).

A

a bảo	阿保	11 - người bảo trợ, giúp đỡ Hoàng tử.
ác	惡	7 * xấu - hung dữ.
ác chiến	戰	cg. 12 - đánh nhau dữ dội.
ác liệt	烈	12 - dữ dội.
ác nghiệt	孽	10 - độc ác và cay nghiệt.
ác ôn	溫	6 - kẻ hung dữ, gây nhiều điều ác.
ác thú	獸	6 * con thú dữ - chỉ người như thú dữ.
ách	厄	cg. 11 * cái ngáng trâu, bò kéo - không chế.
ai hoài	懷	10 - thương nhớ da diết.
ai oán	怨	9 - đau thương và oán giận.
ái hữu	友	cg. 11 - bạn bè có cảm tình đặc biệt.
ải quan	關	cg. 10 - cửa nối biên giới giữa 2 nước.
am	庵	10 - nhà tranh nhỏ.
ám ảnh	影	7 - tâm trí bị điều gì đó đè nặng.
ám hiệu	號	cg. 9 - dấu hiệu kín để liên lạc với nhau.
ảm đạm	黯	7 - buồn rầu, nhạt nhẽo.
an, yên	安	6 - yên ổn.
an dân	民	9 - làm yên ổn nhân dân.
an dưỡng	養	9 - nghỉ ngơi, dưỡng sức.
an dưỡng đường	養堂	cg. 9 - nhà nghỉ dưỡng sức.
an dương vương	陽王	cg. 7 - vua thứ nhất nhà Thục đánh Văn Lang cướp ngôi Hùng vương.
an hưởng	享	9 - nghỉ ngơi và hưởng thụ.
an nam	南	8 - tên nước ta thời phong kiến.
an nhàn	閑	6 - yên ổn thanh thoi.
an táng	葬	11 - chôn người chết.
an tĩnh	靜	8 - yên ổn tĩnh mịch.
án	案	cg. 11 * cái bàn để sách hoặc thờ cúng - lời phán quyết của tòa án.
án thư	書	11 - bàn hẹp, cao dùng để sách.
án sát	察	11 - chức chánh án tỉnh xưa.
áng	盪	11 - cái chèo.
anh hào	豪	9 - kẻ tài giỏi hơn người.
anh hùng	雄	4 - người giỏi xuất chúng, có tài trí.
anh hùng ca	雄歌	11 - bài ca tán dương công đức người anh hùng.
anh thư	姐	cg. 11 - người con gái giỏi giang.
ánh	映	11 - ánh sáng chiếu lại.
ảnh	景	9 - cái bóng.
ảnh hưởng	響	11 * bóng và tiếng vang - liên quan với nhau ; cảm ứng với nhau.
ảo	幻	10 - không thật mà giống thật.
ảo mộng	夢	11 - chiêm bao trong lúc mơ màng.
ảo tưởng	想	10 - tư tưởng hư không.

áp bức 壓 逼
áp dụng 一 用
áp phiên 一 番
áp tải 一 載

11 - cưỡng ép bằng sức mạnh và vũ lực.
4 - đưa vào dùng.
4 - gần tới lượt.
12 - đi kèm để giữ.

Â

âm 音
âm 陰
âm binh 一 兵
âm dương 一 陽
âm điệu 音 調
âm lịch 陰 曆
âm mưu 一 謀
âm nhạc 音 樂
âm thanh 一 聲
âm u 陰 幽
ân 恩
ân 恩
ân cần 一 勤
ân đức 一 德
ân hận 一 恨
ân huệ 一 惠
ân nhân 一 人
ân tình 一 情
ân xá 一 赦
ân tín 印 信
ân tượng 一 象
ân thụ 一 樹
ân 隱
ân cư 一 居
ân dật 一 逸
ân dụ 一 喻
ân hiện 一 現
ân lậu 一 漏
ân nhân 一 人
ân sĩ 一 士
ân tích 一 迹
áp 邑

tiếng.
4 - trái với dương.
10 * lính dưới âm phủ - bộ hạ của pháp sư phù thủy.
5 - khí âm và khí dương ; đất và trời ; cái và đực.
11 - tiếng trầm bổng hoà hợp thành điệu trong âm nhạc hoặc thơ văn.
11 - lịch tính theo chu kỳ quay của mặt trăng quanh trái đất.
6 - mưu kế bí mật.
4 - nghệ thuật hoà hợp âm thanh để diễn tả tình cảm.
4 - tiếng phát ra từ những vật thể rung động.
7 - đen tối rậm rạp.
8 - ơn.
6 - tên triều đại thời thượng cổ ở Trung Quốc.
4 - chu đáo nhiệt tình.
10 - lòng tốt giúp người.
5 - tiếc giận day dứt khi việc không hay đến.
9 - ban ơn cho người khác.
9 - người có ơn với mình.
9 - ân huệ và tình cảm.
9 - người có quyền lực tha hoặc giảm cho người có tội.
10 - phù hiệu để làm tin.
6 - hình ảnh sự vật do các giác quan cảm xúc in sâu vào óc.
11 - con dấu.
9 - tránh đi, dấu kín.
9 - ở kín một nơi vắng vẻ, không xuất hiện ra đời.
5 - ở ẩn mà vẫn yên vui.
6 - dùng chữ có ý ngầm để so sánh.
5 - khi mất, khi rõ.
11 - dấu điểm không khai thác.
10 - không để lộ thanh sắc.
10 - kẻ sĩ ở ẩn.
8 - giấu kín mình không để lộ vết tích.
11 - đơn vị hành chính như xóm, làng.

âu lạc 歐 務
 ấu 幼
 ấu trĩ 稚

7 - tên nước ta thời nhà Thục.
 10 - trẻ con từ 10 tuổi trở xuống.
 12 - non nớt.

B

ba lan 波 蘭
 bà 婆
 bá 伯

8 - một nước ở châu Âu.
 11 * mẹ của cha - người đàn bà già.
 10 * người lớn tuổi - tước phong dưới tước hầu.

bách 百
 bách 栢
 bách bộ 百 步
 bách chiến 百 戰
 bách chiến bách thắng 百 戰 百 勝

11 - một trăm.
 9 - một loại cây cùng họ cây thông.
 6 * một trăm bước - đi thông thả.
 cg. 9 - người đánh trận giỏi.
 10 - trăm trận trăm thắng.

bách hộ 戶

11 - chức phẩm hàm ban cho người giàu có, ngang chức cửu phẩm bên quan văn.

bách khoa 科
 bách niên 年
 bách niên giai lão 年 皆 老

10 - trăm khoa ; trăm môn học.
 10 - trăm năm.
 9 - lời chúc vợ chồng mới cưới sống lâu.

bách thú 獸
 bạch 白 揚
 bạch dương 藤
 bạch đằng 藤

11 - trăm giống thú.
 6 - màu trắng.
 6 - tên thứ cây họ cây dương liễu.
 9 - tên con sông nơi Ngô Quyền đánh thắng quân Nam Hán.

bạch kim 金
 bạch vệ 術
 bài ngoại 排 外

cg. 4 - kim loại quý màu trắng.
 cg. 7 - quân lính Nga thời phong kiến.
 cg. 10 - gạt bỏ không dùng mọi thứ của nước ngoài.

bài trừ 除
 bài xích 斥
 bái 拜
 bái phục 服

11 - trừ bỏ đi.
 cg. 4 - ghét bỏ, chê bai kịch liệt.
 10 - lạy.
 7 - chịu phục một cách kính cẩn.

bái tạ thiên nhan 謝 天 顏
 bại 敗
 bại liệt 劣

7 - Lạy tạ đức vua.
 6 - thua.
 9 - một chứng bệnh làm cho không cử động được.

bại lộ 露
 bại trận 陣
 bại vong 亡
 bãi binh 罷 兵
 bãi công 罷 工
 bãi khoá 罷 課

9 - vỡ lở ra không giấu được.
 11 - thua trận.
 9 - thua và bị tiêu diệt.
 9 - giải tán quân đội.
 5 - đấu tranh đòi yêu sách không làm việc.
 12 - Nghỉ học để phản đối hoặc yêu cầu việc gì.

ban 頒
 ban ân 恩
 ban công 班 缸
 ban chiếu 頒 詔
 ban phát 發

6 - cấp cho.
 10 - ban cho ân huệ.
 5 - hành lang chòi ra.
 9 - mệnh lệnh của Vua ban ra.
 11 - cấp phát cho mọi người.

bản đọc	案讀	10 - bản thờ tổ tiên.
bản công khai	案公開	cg. 5 - nửa công khai nửa bí mật.
bản	板	4 - bản nhạc.
bản án	案	6 - văn bản đã tuyên án người có tội.
bản chất	本質	8 - chất vốn có của sự vật.
bản đồ	版圖	5 - bản vẽ một phần hoặc toàn bộ bề mặt trái đất.
bản lĩnh	本領	11 * Góc của nhân cách - tài năng và ý chí vốn có.
bản mệnh	命	12 - sinh mệnh của người.
bản năng	本能	7 - khả năng vốn có.
bản quán	本官	8 - quê gốc của mình.
bản quyền	本權	cg. 12 - quyền sở hữu sản phẩm trí tuệ được luật pháp nhà nước quy định.
bản sắc	色	12 * màu sắc vốn có - chân tướng.
bản tính	性	11 - tính chất cá nhân vốn có.
bản thảo	草案	11 - bản viết lần đầu.
bản thân	本身	6 - chính mình ; chính sự vật.
bản thổ	本土	cg. 10 * đất gốc - địa phương ấy.
bản xứ	本處	8 - gốc tích nơi mình nói tới.
bàng hoàng	悞惶	6 - tâm thần bất định, nửa tỉnh, nửa mơ.
bàng quan	悞觀	11 - đứng bên ngoài quan sát, không dính vào.
bảng	榜	12 - tấm ván để viết chữ.
bảng nhãn	眼	11 - người đồ thứ 2 trong khoa thi Đình.
bành việt	彭越	cg. 7 - danh tướng nổi tiếng thời nhà Hán ở Trung Quốc.
bao cấp	包級	12 - mọi thứ đều được nhà nước lo chu đáo.
bao dung	包容	9 - có độ lượng lớn.
bao quát	包括	11 - bao trùm lên tất cả.
bao tấu	奏	11 - bao đựng kiếm.
bào	袍	10 * áo dài - chia tay nhau.
báo	報	12 - đáp trả lại ; nói cho biết, tin tức.
báo ân	恩	9 - trả ân lại.
báo đáp	答	9 - đền đáp lại.
báo đức thù công	德酬功	cg. 9 - báo đáp công đức, trả ơn công lao.
báo oán	怨	9 - trả oán.
báo tường	牆	12 - báo viết dán lên trên tường.
báo thù	報	9 - trả thù.
bạo lực	暴力	11 - sự tàn bạo.
bạo nghịch	逆	12 - ngang ngược, tàn ác.
bạo quyền	權	11 - quyền tàn bạo.
bảo kiếm	寶劍	10 - gương báu.
bảo kính	鏡	10 - gương báu.
bảo hoàng	保皇	11 - trung thành với chính thể quân chủ.
bảo hộ	護	12 - giữ gìn, che chở.
bảo tàng	藏	cg. 5 - nơi cất giữ những hiện vật và tài liệu quý có giá trị.
bảo tồn	存	11 - giữ lại.
bảo thủ	守	6 - giữ lấy cái cũ, không chịu đổi mới.
bảo vệ	衛	4 - giữ gìn, trông coi.

bát cú	八 句	8 - thể thơ có 8 câu.
bát phẩm	- 品	11 - chức quan bậc thứ 8.
bát tiên	- 仙	cg. 9 - tám vị tiên theo tưởng tượng của dân gian.
bát tiên quá hải	- 仙過海	cg. 8 - tám ông tiên vượt biển.
bát tiến	- 勳	cg. 9 - đánh dẹp.
bát xà mâu	- 蛇牙	10 - cây giáo khắc hình 8 con rắn.
bạt sơn cử đỉnh	拔山舉鼎	7 * nhỏ núi, nâng vạc - chỉ người có sức mạnh ghê gớm.
bạt vắn	跋 丈	10 - bài phụ sau cuốn sách.
bắc	北	6 - phương Bắc.
bắc bộ	- 部	6 - miền bắc Việt Nam.
bắc Đẩu	- 斗	8 - chòm sao ở phương bắc có 7 ngôi thành hình chiếc gàu sòng.
bắc đẩu bội tinh	- 斗佩星	cg. 8 - huy chương của nước Pháp tặng cho những người có công.
bắc thuộc	- 屬	10 * phụ thuộc phía bắc - thuộc Trung Quốc.
bắc triều	- 朝	cg. 10 - nhà nước phong kiến Trung Quốc xưa.
băng	冰	10 - nước đá.
băng hà	崩 遐	11 - vua chết.
băng nhân	冰 人	cg. 11 - người mới lái.
băng phiến	冰 片	9 - một loại hoá chất dùng chống con gián.
băng chứng	憑 証	11 - giấy tờ, vật chất dùng để chứng nhận.
băng hữu	朋 友	10 - bạn bè.
bám	栗	7 - lời trình với cấp trên, người trên.
bám sinh	- 生	6 - cái sinh ra đã có.
bần	貧	10 - nghèo.
bần cùng	- 窮	10 - nghèo khổ, cùng quẩn.
bần tiện	- 賤	8 - nghèo và hèn.
bất bình	- 平	6 - không bằng lòng.
bất cần	- 勤	9 - không cần thiết.
bất cứ	- 據	7 - không kể là gì.
bất chấp	- 執	11 - không thừa nhận.
bất chính	- 政	11 - không ngay thẳng.
bất đắc chí	- 得 志	12 - không được chí nguyện.
bất đắc dĩ	- 得 以	9 - cực chẳng đã.
bất đồng	- 同	10 - không cùng nhau.
bất giác	- 覺	6 - không ngờ, không biết đến.
bất giáo	- 教	7 - không được học hành, dạy dỗ.
bất hạnh	- 幸	6 - không may mắn.
bất hoà	- 和	12 - không hoà thuận.
bất hợp tác	- 合 依	11 - không tham gia vào.
bất hủ	- 朽	9 * không mục nát - không mất, còn mãi.
bất kỳ	- 期	11 - không hẹn trước.
bất kham	- 堪	cg. 9 - không chịu nổi, không theo sự điều khiển.
bất khuất	- 屈	6 - không chịu phục tùng.
bất lợi	- 利	11 - không có lợi.
bất lực	- 力	5 - không có đủ sức làm.
bất lương	- 良	7 - không tốt.
bất mãn	- 滿	12 - không thoả mãn nên sinh ra phản ứng tiêu cực.

bất nghi	不 宜	7 - không thích hợp.
bất nghĩa	- 義	11 - không hợp đạo lý.
bất nhân	- 仁	9 - không có lòng nhân đức.
bất nhân phụ nghĩa	- 仁 負 義	9 - không có nhân từ, làm điều trái tình nghĩa.
bất nhân	- 忍	10 - không bỏ được.
bất nhược	- 若	cg. 11 - chẳng bằng.
bất phú bất bần	- 富 不 貧	7 * chẳng giàu cũng chẳng nghèo - chỉ người làm ăn lương thiện, chăm chỉ.
bất quá	- 過	11 - chẳng qua được.
bất tài	- 才	10 - không có tài cán.
bất tất	- 必	11 - không ắt vậy.
bất tận	- 尽	10 - không hết, không có giới hạn.
bất tỉnh	- 省	6 - không còn biết gì.
bất tuyệt	- 絕	12 - không dứt.
bất tử	- 死	cg. 5 - không chết.
bất thường	- 常	10 - không bình thường.
bất trác bất thành	- 琢 不 成	7 * không mài rửa không thành - không học hành không thành đạt được.
bất trung	- 忠	7 - không trung thành.
bé	閉	10 - đóng lại.
bé kiến quan gia	閉 見 官 家	7 - không nhìn nhà quan.
bé tắc	- 塞	11 - nghẽn tắc không có lối thoát.
bệ hạ	陛 下	5 * dưới bệ vua - tiếng tôn xưng ông vua.
bệnh	病	9 - đau ốm.
bệnh nhân	- 人	8 - người bị ốm đau.
bệnh tật	- 疾	9 - người bị đau yếu, tàn tật.
bệnh tình	- 情	9 - tình trạng bệnh tật.
bệnh trạng	- 狀	11 - trạng thái bệnh tật.
bệnh viện	- 院	11 - nơi chữa trị vết thương và bệnh tật.
bi	碑	10 - văn khắc trên đá.
bi ai	悲 哀	10 - nỗi buồn thương thảm thiết.
bi đát	- 坦	11 - đáng buồn thương.
bi hoan	- 歡	cg. 10 - buồn thảm và vui vẻ.
bi hùng	- 雄	12 - buồn thương và hùng dũng.
bi kịch	- 劇	cg. 10 - kịch lấy chuyện buồn làm chủ đề.
bi phẫn	- 憤	10 - buồn rầu và căm giận.
bí	秘	10 * kín - khó hiểu.
bí ẩn	- 隱	6 - giấu kín, khó hiểu.
bí danh	- 名	11 - tên bí mật.
bí hiểm	- 險	cg. 8 - điều hiểm hóc, khó biết được.
bí mật	- 密	12 - kín đáo, không lộ ra.
bí quyết	- 訣	7 - phép đặc biệt hiệu nghiệm ít người biết đến.
bí thư	秘 書	6 * quyển sách mật, người giữ công văn mật - người đứng đầu một ban chấp hành.
bị	被	11 - chịu, mắc phải.
bỉ	否	cg. 9 - xấu.
bỉ thái	- 泰	cg. 9 - hết rủi lại gặp may, hết xấu lại tốt.
bích	壁	cg. 11 - xanh biếc.
biếm	賤	cg. 9 - hạ quyền, mất chức vụ.

biên	編	10 - chép.
biên bản	- 板	11 - bản chép lại nội dung cuộc họp hay sự việc xảy ra, có chữ ký của các bên.
biên cương	邊疆	cg. 8 - nơi biên giới giữa 2 nước.
biên đình	- 庭	cg. 9 - biên giới.
biên đội	- 隊	cg. 5 - đơn vị máy bay theo từng tốp một.
biên giới	- 界	4 - đường giáp ranh giữa 2 nước.
biên phòng	- 防	cg. 5 - phòng giữ nơi biên giới.
biên tập	編輯	12 - viết soạn thành sách.
biên thủy	邊陲	9 - biên giới.
biên ngẫu	編偶	10 * xe có 2 ngựa sừng đôi - thể văn mỗi câu có 2 vế đối nhưng không có vần.
biến	變	5 - thay đổi.
biến cố	- 故	11 - việc xảy ra.
biến dạng	- 樣	9 - thay đổi hình dạng.
biến hoá	- 化	10 - biến đổi từ cái này sang cái khác.
biến thái	- 態	11 - sự thay đổi hình thái.
biến thể	- 體	10 - biến đổi sang dạng khác.
biến thiên	- 遷	9 - sự thay đổi theo 1 chiều hướng.
biện	辯	11 - bày tỏ, sắp đặt.
biện bạch	- 白	10 - trình bày lý lẽ để thanh minh.
biện chứng	- 証	11 - lý giải chặt chẽ và hợp lý.
biện hộ	- 護	11 - bào chữa cho ai.
biện lại	- 史	11 - chức quan sắp đặt đội hầu hạ trong cung vua, chúa.
biện lý	- 理	11 - người điều tra kết tội kẻ phạm pháp.
biện luận	- 論	10 - bàn bạc, phân biệt cho ra lẽ.
biện pháp	- 法	11 - phương pháp làm việc.
biệt hiệu	別號	7 - tên hiệu đặt thêm ngoài tên thật.
biệt kích	- 擊	cg. 5 - đánh bất ngờ vào vùng của đối phương nhằm quấy rối, phá hoại.
biệt khu	- 區	c g. 8 - khu vực riêng biệt.
biệt ly	- 離	11 - chia ly.
biệt xứ	- 使	7 - người được phái đi sứ ra nước ngoài.
biệt tài	- 才	5 - có tài đặc biệt.
biệt thự	- 墅	cg. 5 - ngôi nhà riêng biệt có vườn cảnh, tiện nghi.
biệt vô âm tín	- 無音信	8 - không có tin tức gì.
biểu	表	10 * tờ tấu dâng vua - bày ra ngoài.
biểu cảm	- 感	10 - phô bày cảm xúc.
biểu diễn	- 演	6 * bày ra ngoài - phô diễn nghệ thuật.
biểu đạt	- 達	9 - đưa ra diễn đạt, thay thế.
biểu đồ	- 圖	9 - sơ đồ bằng hình vẽ.
biểu hiện	- 現	6 - hiện rõ ra.
biểu lộ	- 露	7 - bày tỏ ra nét mặt và cử chỉ.
biểu tình	- 情	5 - tụ họp lại để bày tỏ ý nguyện hoặc biểu dương lực lượng.
biểu tượng	- 象	9 * hình ảnh bề ngoài ; cái ẩn tượng đã qua làm cho nó hiện lại.
binh	- 兵	4 - danh từ chung chỉ người lính.
binh cách	- 革	cg. 9 * vũ khí và áo giáp - chỉ vũ khí và chiến tranh.